

HODNOTENIE PRÍPRAVNEJ FÁZY A FÁZY PLÁNOVANIA V ŽIVOTNOM CYKLE HERITAGE PARK DWEJRA, GOZO (MALTA)

Evaluaton of pre-phases and planning phases in the lifecycle of heritage park DWEJRA, GOZO (MALTA)

Judita Tomaškinová

RNDr. Judita Tomaškinová, PhD. Fakulta prírodných vied, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedra životného prostredia, Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica, e-mail: judita.tomaskinova@umb.sk

Abstrakt: Príspevok prináša výsledky komplexnej evalvácie manažmentu Heritage Park Dwejra (Gozo, Malta) v počiatočných fázach jeho životného cyklu (v prípravnej fáze a fáze základného a detailného plánovania). Analýza a hodnotenie 13 oblastí manažmentu chráneného územia sa prebiehala v mesiacoch august – október 2013. Výsledky boli získavané a vyhodnocované v zmysle metodiky expertného systému IPAM (Integrated Protected Area Managemnet). Výsledky výskumu potvrdili vysokú efektívnosť manažmentu hodnoteného chráneného územia, pretože väčšina analyzovaných aktivít iniciačných fáz integrovaného riadenia je hodnotená nad hranicou 50 %. Z komplexného hodnotenia vyplýva, že najkvalitnejšie je manažovaná predbežná fáza (dosiahnutá úroveň efektívnosti 81 %) a najhoršie fáza detailného plánovania (dosiahnutá úroveň efektívnosti 59 %). Zároveň navrhujem odporúčania za účelom dosiahnutia celkového zefektívnenia manažmentu. Najvyšiu prioritu má v hodnotených etapách životného cyklu CHÚ odporúčanie "stanovenie nástrojov efektívnej komunikácie" vo vzťahu k zlepšeniu participácie všetkých stakeholderov a "vypracovanie mapy stakeholderov" spolu so "zadefinovaním kritérií klasifikácie stakeholderov".

Kľúčové slová: Dwejra, heritage park, integrovaný manažment, stakeholder, IPAM

Abstract: The contribution reports the results of a comprehensive evaluation of management in Heritage Park Dwejra (Gozo, Malta) in the initial phases of its life cycle (at the preparatory phase and the phase of the basic and detailed planning). Analyze and assessment of 13 area management of the protected area was carried out from August to October 2013. Results were acquired and evaluated in terms of expert system methodology IPAM (Integrated Protected Area Management). The research results have confirmed a high effectiveness of evaluated protected area management, as most of the analysed activities of integrated management initiating phases has been assessed over the 50%. The comprehensive assessment shows that the preliminary phase is managing with the highest quality (level of efficiency reached 81%) and the phase of detailed planning with the worst quality of management (level of efficiency reached 59%). We propose the recommendations to achieve overall improvement of management. Recommendation for a "determination of effective communication tools" has a high priority at all phases of protected area life cycle in relation to the participation improvement of all stakeholders and "developing the stakeholder maps" with "defining criteria for classifying stakeholders".

Key words: Dwejra, heritage park, protected area, integrated management, stakeholder, IPAM

Úvod

Cieľom politiky EÚ v oblasti životného prostredia je začlenenie ochrany prírody a krajiny do všetkých priorít, opatrení a projektov v kontexte trvalo udržateľných rozvojových programov. To znamená, že programy by mali byť koncipované takým spôsobom, aby sa pri využívaní ekologického a kultúrno-historického kapitálu daného územia v kontexte sociálno-ekonomického regionálneho rozvoja zabezpečila ochrana všetkých zložiek životného prostredia, prírodných zdrojov a environmentálnych služieb ekosystémov. Táto integrácia sa realizuje rôznymi spôsobmi v jednotlivých členských štátoch EÚ, zvyčajne však vychádza z dvoch základných prístupov. Plán alebo program zahŕňa opatrenia na financovanie projektov, ktoré predstavujú bezprostredný prínos pre životné prostredie (vertikálna integrácia). Druhým prístupom, ktorý je z hľadiska trvalo udržateľného rozvoja viac vyhovujúci ako prvý, je horizontálna integrácia. Táto integrácia zahŕňa ciele ochrany životného prostredia, ako priereznú tému v priebehu všetkých opatrení v rámci programu. Z uvedeného vyplýva, že je nevyhnutné podporovať začlenenie environmentálnych cieľov v rámci sociálno-ekonomických a územných rozvojových programov, v súlade s politikou EÚ, ktorá reguluje rozvoj a ochranu životného prostredia. McNeely (2009) a Getzner (2010a, 2010b) uvádzajú, že využívanie ekologického kapitálu chránených území, ktorý spočíva napr. v rôznych úrovniach biodiverzity a environmentálnych službách ekosystémov (napr. biofiltrácia, biomonitoring, protierózna a protipovodňová funkcia a pod.) tvoria platformu primárnych ekonomických benefítov, ktoré využíva človek vo svoj prospech ako priamo, tak aj nepriamo. Zároveň aj „prírodný turizmus“ rešpektujúci ciele ochrany prírody a krajiny chráneného územia (CHÚ) má potenciál stať sa významným a udržateľným prvkom regionálnych ekonomík, nie len na území CHÚ, ale aj v jeho blízkom okolí.

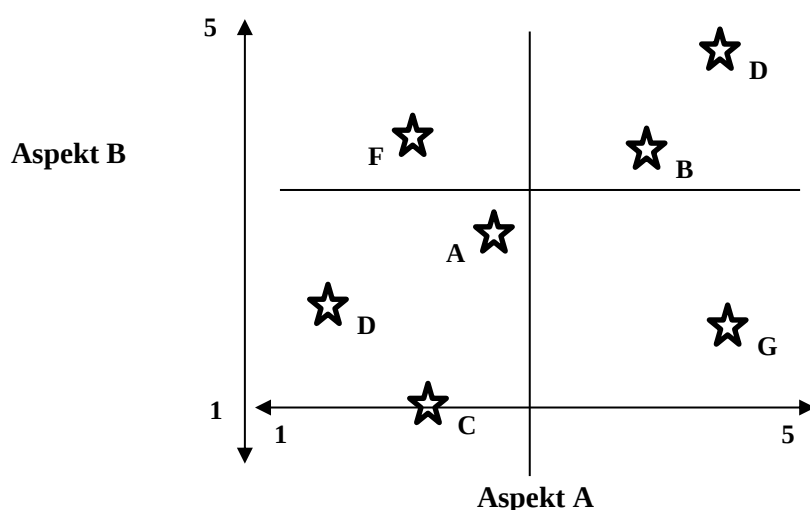
Maltské ostrovy sa nachádzajú v oblasti Stredozemného mora a svojim prírodným bohatstvom a rozmanitosťou (vyplývajúcou z charakteristík špecifických pre ostrovy) patrí k významným krajinám Európy. V súvislosti s vysokou biodiverzitou a výskytom veľkého počtu endemických druhov bola oblasť Stredomoria (The [Mediterranean Basin](#)) zapísaná ako jedna z prvých oblastí medzi 25 Globálnych horúcich miest biodiverzity Zeme (Myers et al., 2000). Podobne ako v iných členských krajinách EÚ, tak aj na Malte, sa budovala sieť chránených území na základe vlastných kritérií a národnej legislatívy, ktoré sa podpísali pod súčasný stav zabezpečenia ochrany prírody a krajiny. V oblasti ochrany životného prostredia a územného plánovania s celonárodnou pôsobnosťou na Malte vykonáva funkciu „environmentálneho regulátora“ národná agentúra „The Malta Environment and Planning Authority“ (MEPA). MEPA je národným kontaktným miestom v rámci celej rady medzinárodných dohôd o životnom prostredí a multilaterálnych dohôd, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a snaží sa podporovať začlenenie environmentálnych cieľov v rámci vládnych sociálno-ekonomických rozvojových programov. V programovom období 2004 - 2006 dosiahla Malta najvyšší pomer pridelených finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov na projekty životného prostredia (41 %) z radov nových členských štátov EÚ. V súčasnom programovom období (2007 - 2013) vyčlenili na projekty environmentálne a „zelenej energie“ až 33 % finančných prostriedkov (MEPA, s.a.).

Ochrana prírody predstavuje hlavný nástroj zabezpečujúci principiálny záväzok vyspelej spoločnosti udržiavať ekologickú stabilitu, rôznorodosť prírody a súčasne chrániť právo človeka na zdravé životné prostredie. Poznanie aktuálnej situácie manažmentu ochrany prírody a krajiny je dôležitým predpokladom k nasmerovaniu riadenia CHÚ k udržateľnému rozvoju v kontexte ochrany a regionálneho rozvoja, ako aj k spokojnosti miestneho obyvateľstva a návštevníkov chráneného územia.

Metodika

Analýza a hodnotenie efektívnosti manažmentu Heritage Park Dwejra (Gozo, Malta) prebiehalo v mesiacoch august – október 2013. Chránené územie Dwejra sa nachádza na západnom pobreží ostrova Gozo (Malta) v katastrálnom území mesta San Lawrenz (východná zemepisná dĺžka: 36 ° 2', severná zemepisná šírka 14 ° 11', priemerná nadmorská výška: 56 m, pričom maximálna výška je 161 m n.m.). Rozloha CHÚ je približne 8 km² a zahŕňaorské aj suchozemské prostredie. Priemerný počet návštevníkov v tejto oblasti 260 000 ročne (Nature Trust Malta, MEPA, WWF Italia, 2005; Falzon, Attard, s.a.Farrugia, 2008).

Na identifikáciu a následnú klasifikáciu stakeholderov sme použili Matricu „sila verzus vplyv“ (Obr. 1). Pojmom stakeholder sú označované všetky osoby, inštitúcie, alebo organizácie, ktoré majú vplyv na chod manažmentu alebo sú jej chodom istým spôsobom ovplyvňované (Bryson, 2004).

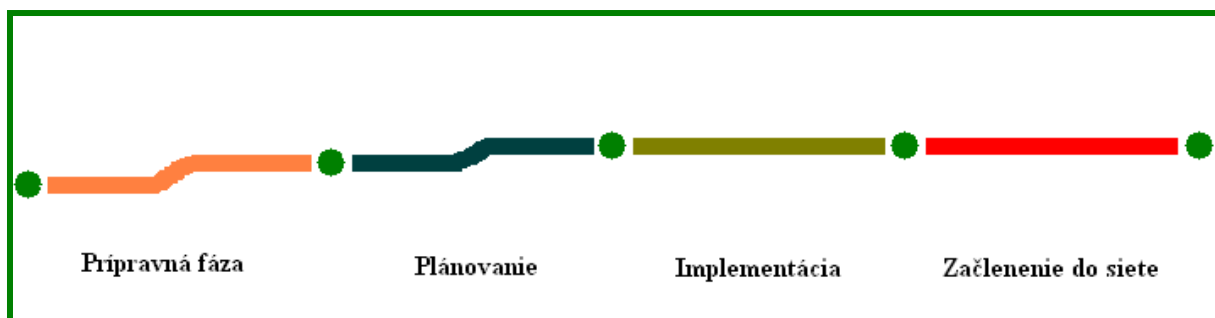

Vysvetlivky: A – sila vplyvu, B – záujem

Obr. 1 Matrice „sila verzus vplyv“ (Zdroj: Bryson, 2004).

Fig. 1 Power versus interest grid (Source by: Bryson, 2004).

Na základe komparatívnej analýzy zahraničných metodík zameraných na evalváciu efektívnosti manažmentu chránených území sme sa rozhodli, z hľadiska nášho výskumného zámeru, aplikovať metodiku Integrovaného manažmentu chránených území IPAM (Integrated Protected Area Managemnet), ktorá bola vyvinutá medzinárodným tímom odborníkov Inštitútu pre ekológiu (Institute for Ecology Ltd.) v Klagenfurte (v rokoch 2003 – 2006, v rámci riešenia projektu Interreg III CADSES). Na hodnotenie jednotlivých aktivít v každej hodnotenej fáze manažmentu chráneného územia majoritnými stakeholdermi bola použitá metóda dotazníkového zisťovania. Každá otázka dotazníka umožňuje trojškálové hodnotenie (ešte nebolo začaté – začaté – ukončené), ktoré tvorí vstupné dáta komplexného detailného hodnotenia manažmentu chráneného územia. Metodika je koncipovaná tak, že sa zameriava na podrobnú evalváciu každej fázy životného cyklu chráneného územia (prípravná fáza, fáza plánovania, implementačná fáza a fáza začlenenia do siete), pričom pri plánovacej fáze sa hodnotí osobitne základné aj detailné plánovanie (Obr. 2) (Jungmeier et al., 2005).

Obr. 2 Štruktúra systému IPAM v životnom cykle chráneného územia (Zdroj: Jungmeier et al., 2005).
Fig. 2 Structure of IPAM system in the life cycle of protected area (Source: Jungmeier et al., 2005).

V rámci evalvácie manažmentu boli hodnotené prvé dve fázy životného cyklu (13 oblastí aktivity manažmentu) hodnoteného chráneného územia (Tab. 1).

Tab. 1 Prehľad hodnotených etáp a oblastí aktivity (OA) v manažmente chráneného územia (Zdroj: Jungmeier et al., 2005).

Tab. 1 The overview of assessed stages and fields of activity (OA) in the management of protected areas. (Zdroj: Jungmeier et al., 2005).

Etapa		č. OA	Oblasť aktivity
Prípravná fáza		OA-1	vývoj ideí a vízie
		OA-2	kontrola uskutočniteľnosti
		OA-3	komunikácia a participácia I.
		OA-4	začlenenie do systému chránených území
Fáza plánovania	Základné plánovanie	OA-5	príručka plánovania
		OA-6	komunikácia a participácia II.
		OA-7	základný výskum
		OA-8	plánovanie
		OA-9	určenie a zavedenie
	Detailné plánovanie	OA-10	programové prehlásenie a základné dokumenty
		OA-11	ekosystémovo založené manažmentové plány
		OA-12	návrh (regionálnych) ekonomických programov
		OA-13	špecifické plánovanie (subsidiárne resp. dodatkové plány)

Výsledky a diskusia

• Charakteristika hodnoteného chráneného územia:

Dwejra je významnou chránenou oblasťou v kontexte národnom, ale aj medzinárodnom. Je súčasťou navrhovaného Tentatívneho zoznamu pre zapísanie do Zoznamu Svetového kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO, je súčasťou celoeurópskej siete chránených území NATURA 2000 (NATURA 2000 ID: MT0000019) a je najväčším súvislým chráneným územím a morskou oblasťou na Malte. Jeho jedinečnosť spočíva v jeho komplexe nezvyčajných alebo jedinečných rysov geologických, geomorfologických, ekologických, archeologických, historických a estetických, ktoré sú koncentrované na relatívne malom území, takže patrí medzi miesto mimoriadneho vedeckého záujmu, prírodno-kultúrnej a krajinej hodnoty. Heritage park Dwejra vznikol v apríli 2004 a je tretím najnavštevovanejším miestom v Stredomorí (Falzon, Attard, s.a., Lanfranco, Cassar, 2007). Vyznačuje sa diverzitou krajinných štruktúr, z ktorých najdominantnejšie sú vápencové útesy a množstvo veľkých poklesových štruktúr rovnako, ako aj početnými rysmi pobrežnej erózie (napr. Azure Window Obr. 1), suchými riečnymi údoliami a malými vnútrozemskými depresiami s morskou vodou (Falzon, Attard, s.a., Falzon, 2007). Dwejra disponuje typickými ekologickými systémami maltských ostrovov, ktoré podporujú bohaté biologickú diverzitu, ktorá zahŕňa niekoľko rastlinných endemických druhov (*Helichrysum melitense*, *Hyoseris*

frutescens) alebo poddruhov (*Matthiola incana* ssp. *melitensis*), ktoré sú vzácne alebo ktoré majú obmedzenú distribúciu na maltských ostrovoch. Tiež sa tu vyskytujú unikátne druhy rastlín, ako napr. *Cremnophyton lanfrancoi*, ktorý má v tejto oblasti obmedzený výskyt iba na malom území „Fungus Rock“, a *Hyoseris frutescens*. V minulosti sa tradovalo, že parazitická rastlina s vedeckým názvom *Cynomorium coccineum* (v maltskom jazyku ju nazývajú „Maltská huba“, pretože sa domnievali, že sa jedná hubu) sa vyskytuje len na jednom konkrétnom mieste na Malte a to na samostatne stojacom skalnom brale v oblasti Dwejra, ktoré je pomenované po tejto rastline „Fungus Rock“ (Obr. 2). Výskumy však potvrdili, že táto rastlina sa vyskytuje pozdĺž Stredozemného mora najmä v prímorských ostrovoch, ale vždy ako veľmi vzácny druh. Vysoká diverzita bezstavovcov je taktiež typická pre túto oblasť a zahŕňa aj druh *Spelaeoniscus vallettai*, ktorý bol prvýkrát popísaný z tejto oblasti. Navyše, topografia a poloha CHÚ láka rôzne druhy vtákov napr. *Calandrella brachydactyla*, *Sylvia conspicillata*, *Miliaria calandra*, ktoré hľadajú chránené miesto na hniezdenie a útesy Dwejry im ho poskytujú. CHÚ je prechodným domovom aj pre vzácne sťahovavé druhy ako napr. *Oenanthe oenanthe* a *Actitis hypoleucos*. V tejto oblasti hniezdi aj *Monticola solitarius*, ktorého Malťania považujú za svojho „národného vtáka“. Pre územie je charakteristický aj fosílny echinoid *Scutella subrotunda* (Obr. 3). (Farrugia, 2008; Lanfranco, Cassar, 2007; Falzon, 2007; Sciberras, 2007; Sultana, 2007; Borg, 2007).

Obr. 1, 2, 3 Azure Window, Fungus Rock, *Scutella subrotunda* (Foto: Tomaškinová, 2013)

- Zhodnotenie efektívnosti manažovania:

Komplexnému zhodnoteniu manažmentu Heritage park Dwejra prostredníctvom interaktívneho expertného systému IPAM predchádzala identifikácia stakeholderov (zainteresovaných skupín). Pre hodnotenie chráneného územia expertným systémom IPAM našim nastaveným kritériám najviac vyhovovala (podľa dvoch hodnotených aspektov „sila“ a vplyv“), skupina majoritných stakeholderov. Vyváženú skupinu kľúčových stakeholderov na základe identifikácie „Matricou sila verzus vplyv“ v hodnotenom území tvoria zástupcovia: významných neziskových organizácií (Nature Trust Malta), národnej agentúry MEPA, medzinárodnej organizácie pôsobiacej v oblasti manažmentu území NATURA 2000 (WWF Italy), orgánov štátnej správy (Ministry for Gozo), orgánov miestnej samosprávy (zástupcovia samosprávy dotknutej obce San Lawrenz), špecializovaného správneho orgánu cestovného ruchu (the Tourism Authorities of Gozo and Malta), zástupcovia neziskovej organizácie (Din L-Art Helwa), predstavitelia cirkvi, miestnych združení so špecializovanou činnosťou (združenia cestovného ruchu a turizmu, potápačov, združenia rybárov) a vlastníkov člnov, ľodí a „house boat“.

Na základe hodnotenia 13 oblastí aktivity manažmentu v intervale trojškálového hodnotenia dvoch fáz životného cyklu hodnoteného chráneného územia uvádzam komplexné detailné zhodnotenie jednotlivých hodnotených aktivít prípravnej fázy a fázy plánovania expertným systémom IPAM v Tab. 2.

Tab. 2 Detailné zhodnotenie oblasti aktivity v iniciačných fázach manažmentu .

Tab. 2 Fields of activity detailed assessment at initiation phases of management.

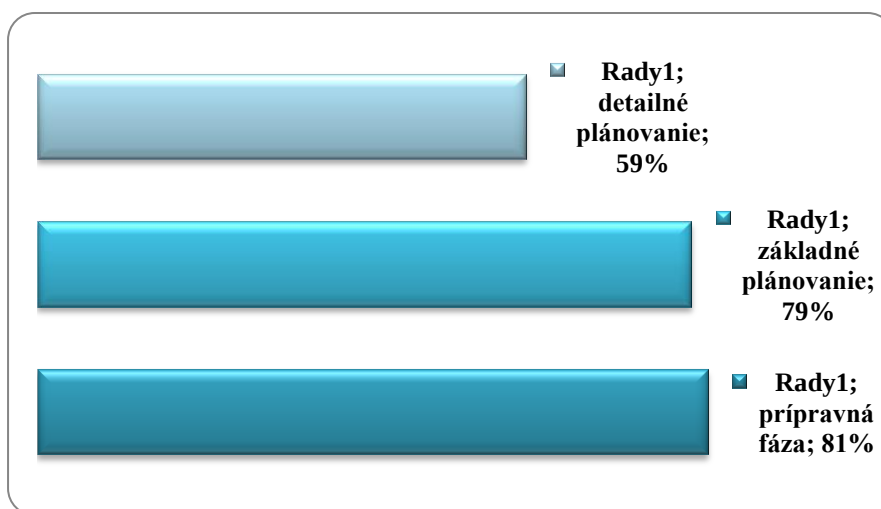
přípravná fáza	84 % vývoj ideí a vízie 88 % kontrola uskutočniteľnosti 50 % komunikácia a participácia 100 % zapojenie do systému chránených území
základné plánovanie	67 % plánovacia príručka 59 % komunikácia a participácia II. 100 % základy výskumu 84 % zavedenie plánovania 84 % označenie a vyhlásenie
detailné plánovanie	50 % vyhlásenie poslanca a základné dokumenty 60 % ekosystémovo založený manažmentový plán 75 % návrh regionálnych ekonomických programov 50 % špecifické plánovanie (doplnkové plány)

Z uvedenej analýzy vyplýva, že s maximálnou efektívnosťou sú manažované aktivity zapojenie do systému chránených území a základný výskum. Najmenej efektívne sú v hodnotenom CHÚ riadené aktivity komunikácia a participácia, vyhlásenie poslanca a základné dokumenty a špecifické plánovanie (doplnkové plány), no aj napriek tomu dosahujú až 50 % úspešnosť manažovania. Na základe výsledkov hodnotenia manažmentu konštatujem, že je potrebné prioritne v hodnotenom CHÚ zefektívniť oblasť aktivity komunikácie a participácie, pretože tá tvorí platformu udržateľného stakeholder manažmentu. S týmto konštatovaním súhlasí aj Švajda (2008, 2011) a Tomaškinová, Tomaškin (2013), ktorí túto oblasť aktivity uvádzajú ako „problematickú“ v manažmente všetkých národných parkov Slovenska. Výsledky výskumu však poukazujú na skutočnosť, že podcenenie komunikácie a participácie nie je charakteristickou črtou len pre postkomunistické štáty Európy, ako uvádza Švajda (2008, 2011). Nezvládnutie efektívnej komunikácie je zrejme dôsledok modernej spoločnosti (uprednostňovanie virtuálnej komunikácie pred komunikáciou „face to face“) a súvisí aj s podceňovaním jej významu na všetkých stupňoch riadenia. Na základe výsledkov výskumu navrhujem odporúčania za účelom udržateľného socio-ekonomického rozvoja regiónu, ale aj zefektívnenia manažmentu ochrany prírody a krajiny v hodnotenom CHÚ.

Odporúčania s vysokou prioritou pre prípravnú fázu sú nasledovné:

1. Vypracovať komunikačnú stratégiu a stanovenie nástrojov efektívnej komunikácie vo vzťahu k zlepšeniu participácie stakeholderov CHÚ a taktiež aj za účelom prevencie vzniku konfliktov medzi rôznymi skupinami stakeholderov.
2. Vypracovať vyvážený edukačný program aktivít pre kľúčových stakeholderov a dobrovoľníkov (napr. tréningy komunikačných zručností, virtuálne diskusné fóra, sprievodcovské služby, vedeckú turistiku, atď.) so zohľadnením kľúčových benefitov CHÚ, ktoré poskytujú základ pre rekreáciu, zdravie a pohodu, kvalitu života, environmentálnu výchovu, udržateľný cestovný ruch, podporu regionálnej a národnej identity, regionálny marketing, zamestnanosť, atď.
3. Vypracovať jednoduchého, ale efektívny monitorovací systém spolu so zadefinovaním jasného súboru indikátorov hodnotiacich úspešnosť. Nevyhnutnosťou je získavanie priebežnej spätnej väzby od stakeholderov.

Na základe výsledkov výskumu konštatujem, že aktuálny stav manažmentu je na vysokej úrovni, pretože všetky oblasti aktivity v hodnotených etapách sú hodnotené nad hranicou 50 % z celkovej efektívnosti riadenia. Z komplexného hodnotenia (obr.4) vyplýva, že najkvalitnejšie je manažovaná prípravná fáza (dosiahnutá úroveň efektívnosti 81 %) a najhoršie fáza detailného plánovania (dosiahnutá úroveň efektívnosti 59 %).

Obr. 4 Graf komplexné zhodnotenie manažmentu expertným systémom IPAM
Fig. 4 Graphic complex management assessment by expert system IPAM.

Základná ekonomická koncepcia založená na využívaní benefitov generovaných CHÚ v kontexte udržateľného socio-ekonomického rozvoja regiónu vychádza z rozlišovania medzi ekologickým kapitálom a environmentálnymi službami ekosystémov. Udržateľné využívanie ekologického kapitálu v CHÚ v súlade s princípmi ochrany biodiverzity možno integrovať medzi kľúčové dimenzie udržateľného miestneho, lokálneho, ale aj regionálneho rozvoja implementovaním rôznych skupín stakeholderov do manažmentu vo všetkých fázach životného cyklu. Stupeň a efektívnosť zapojenia stakeholderov sa priamo odráža na kladnej ekonomicko-sociálnej kondícii regiónu (Barker, Stockdale 2008, Dudley, 2008, Mose, 2007). Zdieľanie benefitov je jedným z najdôležitejších konceptov v modernom manažovaní chráneného územia. Bez ohľadu na priradenú kategóriu manažmentu chráneného územia, je dôležité pochopiť impakt chránených území na miestny a regionálny rozvoj, v kontexte ekologickom, sociálnom a ekonomickom. Využívanie ekologického kapitálu CHÚ, tvorí platformu primárnych ekonomických benefitov, ktoré využíva človek vo svoj prospech ako priamo, tak aj nepriamo (Getzner 2010a, 2010b). Taktiež aj rôzne formy „udržateľného prírodného turizmu“ majú potenciál stať sa významným a udržateľným prvkom regionálnych ekonomík, nie len na území CHÚ, ale aj v jeho blízkom okolí. CHÚ „ponúkajú“ obrovské možnosti pre rozvoj cestovného ruchu, partnerstiev verejného a súkromného sektora a zlepšenie ochrany prírody, čo v konečnom dôsledku charakterizujeme ako ekonomický potenciál.

Zahraničné skúsenosti v manažmente CHÚ poukazujú aj skutočnosť, že je dôležité posilňovať a rozvíjať rovnakú úroveň spolupráce a komunikácie všetkých stakeholderov v kontexte skutočne trvalo udržateľného rozvoja ekologických, ekonomických, rovnako ako aj sociálnych hodnôt a benefitov udržateľného cestovného ruchu pre chránené územia a regionálnych stakeholderov. V tejto časti sú prezentované výsledky hodnotenia úrovne zapojenia vybraných skupín stakeholderov v hodnotených fázach životného cyklu Heritage Park Dwejra. V hodnotenom CHÚ, ktorý má vysoký potenciál z hľadiska ekologického kapitálu, môžeme na základe výsledkov výskumu konštatovať, že bola podcenená identifikácia a participácia kľúčových skupín stakeholderov v iníciačných fázach integrovaného manažmentu, nakoľko neboli v týchto fázach manažmentu zapojené všetky skupiny kľúčových stakeholderov. Napriek tomuto nedostatku je však stupeň zapojených skupín stakeholderov na veľmi vysokej úrovni (Tab. 3). Z uvedeného vyplýva, že pri využití adekvátnej metodiky na identifikáciu a následnú klasifikáciu kľúčových stakeholderov, by bolo možné v tomto prípade dosiahnuť efektívnejšie manažovanie CHÚ.

Tab. 3 Úroveň zapojenia stakeholderov v hodnotených fázach životného cyklu Heritage Park Dwejra.

Tab. 3 The level of stakeholders involvement in the evaluated phases of the life cycle Heritage Park Dwejra.

Skupina stakeholderov	Úroveň zapojenia		
	vysoká	stredná	nízka
Miestna samospráva			
Centrálna samospráva			
Výskumné a vedecké tímy			
Súkromní vlastníci			
Mimovládny sektor (Environmentálne MVO, OZ)			
Súkromný sektor			
Súkromné osoby			
Farmári			
Rybári			
Poľovníci			

Pre úspešné nastavenie integrovaného manažmentu je veľmi dôležité nepodceňovať „štartovacie“ fázy manažmentu. V tomto období je jednou z najdôležitejších aktivít správne identifikovanie a následné klasifikovanie skupín stakeholderov. Táto aktivita nebola zvládnutá v hodnotenom CHÚ s maximálnou efektívnosťou riadenia. Na minimalizovanie uvedených nedostatkov odporúčam:

1. Využiť efektívnu metodiku na prvotnú identifikáciu všetkých skupín stakeholderov (napr. mapu stakeholderov).
2. Stanoviť kritériá klasifikácie stakeholderov: získať prehľad o všetkých zainteresovaných stranách, skupinách a inštitúciách, ktoré by mohli ovplyvniť, inšpirovať alebo sa zapojiť do rozvoja CHÚ.

Záver

Chránené územia zohrávajú dôležitú úlohu a sú výzvou v udržateľnom rozvoji regiónov. Naplňajú nielen úlohu ochrany biologickej diverzity a ekologickej stability, ale zohrávajú aj dôležitú úlohu ekonomickej a sociálnej bázy miestnych komunít a národov. Je všeobecne známe, že ochrana a využívanie územia sú často v konflikte. Výskum potvrdil, že ani hodnotené CHÚ nie je výnimkou, pretože sa potvrdil konflikt záujmov medzi jednotlivými skupinami stakeholderov (environmentálne, komerčné a osobné záujmy). Chránené územia predstavujú dôležitý zdroj príjmov a stability pre poznanie a ich potenciál smeruje k produkovaniu príjmov, ktorý môže viesť k ekonomickej závislosti. Táto skutočnosť často zvyšuje tlak smerom k maximalizácii finančných obrátov. Zároveň sa v hodnotenom CHÚ objavujú aj noví „hráči“ s požiadavkami na rozvoj turistickej infraštruktúry. Efektívny manažmentový plán by mal byť navrhnutý tak, že zohľadní konsenzus vznikajúci medzi poslaním chráneného územia a požiadavkami stakeholderov, ale zároveň v ňom musí byť vytvorený priestor na pružné riešenie dopadu globálnych zmien na životné prejavy rastlinných a živočíšnych druhov a celých ekosystémov. Prínos analýzy manažmentu Heritage Park Dwejra je v detailnom komplexnom zhodnotení efektívnosti riadenia v iniciačných fázach životného cyklu a v konkrétnych odporúčaniach na jeho zlepšenie. Z výsledkov analýzy vieme jednoznačne určiť, ktorým oblastiam aktivít je potrebné venovať zvýšenú pozornosť.

Literatúra

- BARKER, A., STOCKDALE, A. 2008. Out of the wilderness? Achieving sustainable development within Scottish national parks. In *Journal of Environmental Management*, 2008, Vol. 88, No. 1, s. 181-193.
- BORG, J. J. 2007. The geology of Dwejra. In *Dwejra Heritage Park Gozo*. Malta : Dwejra Management Board, 2007. s. 52 – 55.

- BRYSON, J. M. 2004. What to do with stakeholders mater. Stakeholders identification and analysis techniques. In *Public Management Review*, 2004, Vol. 6, No. 1, s. 21 – 53.
- DUDLEY, N. (ed.). 2008. *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*. Gland : IUCN, 2008. 48 s.
- FALZON, A. 2007. A walk not to be missed! In *Dwejra Heritage Park Gozo*. Malta : Dwejra Management Board, 2007. s. 9 – 11.
- FALZON, J. M. 2007. Fungus Rock. In *Dwejra Heritage Park Gozo*. Malta : Dwejra Management Board, 2007. s. 25 – 28.
- FALZON, A., ATTARD, V. [s.a.]. *NATURA 2000 networking programme : site managment case studies*. [online]. [citované 10. októbra 2013]. Dostupné na <http://www.natura.org/natura2000management/mt_dwejra_heritage_park.html>.
- FARRUGIA, M. H. 2008. Dwejra Heritage Park : A Distinctive Natural Setting in the Island of Gozo. In *The Journal of the University of Malta Gozo Centre*, 2008. No. 18, s. 19 – 22.
- GETZNER, M. 2010a. Economic and cultural values related to Protected Areas. In *Der öffentliche Sektor*, Special Issue, 2010, Vol. 36, No. 1-2.
- GETZNER, M. 2010b. Impacts of protected areas on regional sustainable development: the case of the Hohe Tauern national park (Austria). In *International Journal of Sustainable Economy*, 2010, Vol. 2, No. 4, s. 419-441.
- JUNGMEIER, M. et al. 2005. *IPAM-Toolbox. Transnational Results (Expert System, Toolbox and Best Practice)* : Study commissioned by: Office of the Carinthian Government Dept. Klagenfurt : E.C.O. Institute for Ecology Ltd., 2005. 68 p.
- LANFRANCO, S., CASSAR, L. F. 2007. The Natural environment of the Dwejra area. In *Dwejra Heritage Park Gozo*. Malta : Dwejra Management Board, 2007. s. 12 – 17.
- MEPA (The Malta Environment and Planning Authority). [s.a.]. *Integrating Environment in Economic Development Programmes*. [online]. [citované 8. októbra 2013]. Dostupné na <<http://www.mepa.org.mt>>.
- MOSE, I. (ed.) 2007. Protected Areas and Regional Development in Europe : *Towards a New Model for the 21st Century*. Ashgate, Aldershot, 2007. 114 s.
- MYERS, N., MITTERMEIER, R.A., MITTERMEIER, C.G., DA FONSECA, G.A.B. & KENT, J. 2000. Biodiversity hotspots for conservation priorities. In *Nature*, 2000, No. 403, s. 853 – 858.
- NATURE TRUST MALTA, MEPA, WWF ITALIA. 2005. *Q a w r a / D w e j r a Heritage Park Action Plan*. [s.l.] : Nature Trust Malta, MEPA, WWF Italia. 2005. 113 s.
- SCIBERRAS, A. 2007. Lizards at ID-Dwejra. In *Dwejra Heritage Park Gozo*. Malta : Dwejra Management Board, 2007. s. 30 – 35.
- SULTANA, J. Birds of the Dwejra park. In *Dwejra Heritage Park Gozo*. Malta : Dwejra Management Board, 2007. s. 36 – 38.
- ŠVAJDA, J. 2008. Integrovaný krajinnno-ekologický manažment Tatranského národného parku. *Monografické štúdie o národných parkoch*. Časť 2. Zvolen : Asociácia karpatských národných parkov, Slovenská ekologická spoločnosť pri SAV, Slovenský národný komitét pre program UNESCO Človek a biosféra, 2008. s. 155 – 172.
- ŠVAJDA, J. 2011. An Evaluation of Integrated Protected Area Management in Slovak National Parks. In *Ekológia*, 2011, roč. 30, č. 1, s. 141 – 155.
- TOMAŠKINOVÁ, J., TOMAŠKIN, J. 2013. Integrated Management of the National Park Slovak Karst. In *Journal of Environmental Protection and Ecology*, 2013, Vol. 14, No. 2, s. 664 – 674.